

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مرکز مدیریت حوزه علمیه خراسان

مرکز مدیریت حوزه علمیه خراسان

مدرسه علمیه الزهرا

شهرستان بجنورد

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

صورت‌های ارتباط انسان با خدا (نماز زیباترین نشانه بندگی)

استاد راهنما

سرکار خانم روح افزایی

استاد داور

جناب آقای دکتر سید مرتضی موسوی جاجرمی

پژوهشگر

نرگس یوسفی

پاییز 1388

تقدیم به

او که ارتباطش با مبدأ هستی تام و کامل و
عبادتش آگاهانه، خالصانه، خاضعانه، و خاشعانه است.

مولا صاحب الزمان

و تقدیم به

آن دسته از جوانانی که راه هدایت خویش را شناخته و تنها به واسطه ی نماز خود را از
گزند حوادث و بلایا مصون می دارند.

تقدیر و تشکر

پس از حمد و سپاس خداوند تبارک و تعالی و تقدیم خالصانه ترین سلام و صلوات بر رسول خدا وائمه هدی علیهم السلام و درود فراوان بر روان تابناک امام راحل و شهدای اسلام از تمامی افرادی که مرا در به ثمر رسانیدن این اثر یاری نمودند تقدیر و تشکر می نمایم. به خصوص پدر و مادر عزیز که بهترین حامی و منبع امیدم پس از خداوند متعال هستند.

اساتید حوزه به ویژه

سرکار خانم روح افزایی استاد راهنما که زحمات فراوانی را متحمل شدند و راهنمایی های ارزنده ای را در اختیار اینجانب قرار دادند.

چکیده

تحقیق پایانی موجود با موضوع صورت های ارتباط انسان با خدا با محوریت نماز زیباترین نشانه ی بندگی در 5 فصل به نگارش درآمده است.

فصل اول: در این فصل از مقدمات نماز بحث شده که شامل طهارت، پوشانیدن و وقت نماز و ... می باشد.

فصل دوم: نگاهی به فلسفه ی نماز ؛ بعد از بیان مقدمه ای در ارتباط با فلسفه ی نماز، پاره ای از فلسفه و اسرار نماز پرداخته شده؛ و همین طور فلسفه ی واجب شدن خود نماز که در حدیثی پیامبر اسلام صلوات الله علیه در فلسفه ی نماز می فرمایند: نماز از شرایع دین است و خشنودی خداوند در آن است و روش پیامبران بر آن است و از برای نمازگزار است: «دوستی ملائکه هدایت پروردگار، ایمان، نور و معرفت پروردگار، روشنائی در شناخت، برکت در روزی، اجابتی بر دعا و قبولی اعمال، نماز توشه ایست برای آخرت و شفיעی است برای نمازگزار و انیسی و فرشی است در قبرش، و جوابی است برای منکر و نکیر، تاجی است بر قرق او در محشر، و نوری است بر صورت او برهانی است میان او و خداوند و نجاتی است از آتش و جواز عبوری است بر صراط و کابینی است برای حوریان بهشتی و بهائی است برای بهشت. بوسیله نماز بنده به درجات عالی می رسد زیرا نماز تسبیح و تحلیل و تحمید و تمجید و تکبیر است و گفتاری است حق و دعوتی است به سوی حق.» که هم چنین فلسفه ی واجب شدن نماز که چرا در 5 نوبت به جا آوریم با آوردن حدیثی از پیامبر اسلام صلوات الله پاسخ داده شده است.

فصل سوم: جایگاه و اهمیت نماز مورد بررسی قرار گرفته است. در اسلام نماز جایگاه والا و اهمیت فراوان دارد جنبه هایی از این اهمیت را در قالب آیات و روایات بیان شده است.

فصل چهارم: به اسرار و آثار اجزای نماز پرداخته شده که عبارتند از 1. نیت 2. قیام 3. تکبیره الاحرام 4. قرائت 5. رکوع 6. سجود 7. تشهد 8. سلام.

هر کدام از اجزای نماز فلسفه ، آداب و آثار آن ها به طور جداگانه نوشته شده . به عنوان مثال : از فلسفه ی سجده و آداب آن که حالت گذاشتن دست ها در سجده و با آداب سجده امام کاظم علیه السلام و ... با توجه به احادیثی که در این زمینه آمده، آورده شده است. و هم چنین از آثار آن که ضمانت بهشت و ریزش گناهان و ... سخن به میان آمده است.

فصل پنجم: حضور قلب در نماز، که یکی از شرط‌های اساسی پذیرفته شدن نماز، در نزد خداوند متعال همین مسئله می باشد. اهمیت حضور قلب در نماز با توجه به روایات و هم چنین عواملی که در بوجود آمدن حضور قلب در نماز مثل اهمیت دادن به نماز و تعیین مکان مخصوص و نقش دارند، بیان شده است.

نماز که بهترین ارتباط با خداست، محور همه آموزه های اسلام و ستون این خیمه رفیع است. هر مسلمان بدون استثنا مکلف است هر روز در چند وعده این فریضه ی الهی را به جای آورد و سبک بال برای توفیق در این معراج تلاش کند. شک نیست که نمازگزار برای این عروج باید به جسم و روح نماز توجه کند و باطن آن را در یابد و با این دو بال به پرواز در آید.

ان شاء الله تعالی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
1	مقدمه
3	کلیات
	فصل اول : مقدمات نماز
9	الف (طهارت
11	ب) ازاله ی نجاست از بدن و لباس
12	ج (پوشانیدن بدن
13	د (مکان نماز گزار
14	ذ) وقت نماز
16	ر (به سوی کعبه
18	ز (اذان
	فصل دوم: نگاهی به فلسفه ی نماز
22	1. نماز یک عامل نیرومند ارتباط با خدا
23	2. نماز، عامل بازداري از حرص و آز و کم طاقتی
24	3. نماز، عامل بازدارنده از گناهان
26	4. شفای دل
27	5. درس بندگی از کلاس نماز
28	فلسفه ی وجوب نماز
30	فلسفه ی پنج نوبت نماز
	فصل سوم: جایگاه و اهمیت نماز
34	جایگاه و اهمیت نماز
35	الف) نخستین واجب دینی
35	ب) نخستین آموزه های پیامبر
35	ج (نخستین عمل بالا رونده
35	د (ستون دین

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
35	ه (اولویت اول در فروع دین
37	و (چهره ی دین
38	ح (آرزوی ابراهیم
39	ط (اهتمام اولیای دین به اقامه ی نماز
40	ک (حساسیت اولیای دین به خوب اقامه کردن نماز
40	ه (سفارش اکید معصومین به نمایندگانشان
41	م (آخرین وصیت انبیاء و اوصیا
42	ن (نماز، اولین چیزی است که از فروع دین مورد سوال واقع می شود
42	س (شرط قبولی اعمال دیگر
43	ع (نمازگزار مورد حسد ابلیس است
43	ص (شیاطین تلاش فراوان برای اقامه نشدن آن دارند
44	ق (بیشتر مجرمان و جنایتکاران بی نمازند
44	ر (بیشترین آیات و احادیث فروع دین درباره ی نماز است
45	ت (نمازگزاران و اهل روزه مورد غبطه ی در گذشتگانند
45	ث (نماز ظهر عاشورا
45	و (جامع همه ی عبادت ها
46	ی (یاد دادن به کودکان
46	آیات و روایات کوتاه در ارتباط با اهمیت نماز
	فصل چهارم: حضور در نماز
50	نیت
51	نیت خالص
54	راز قیام
55	تکبیره الاحرام
57	در نماز چگونه تکبیر بگوییم

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
57	قرائت
62	مقام و اهمیت بسم الله الرحمن الرحيم
65	اسرار بسم الله الرحمن الرحيم
65	توضیح رحمان و رحيم فرق آن دو
66	ذکر احادیثی پیرامون آیه ی « بسم الله الرحمن الرحيم »
71	رکوع
73	فلسفه ی رکوع
74	آداب رکوع
76	آثار رکوع
77	سجده
78	فلسفه ی ذکر رکوع و سجده
79	رمزهایی که در سجده است
80	آداب سجده
83	آثار سجده
86	تشهد
87	اسرار تشهد
89	سلام
91	اسرار سلام نماز
	فصل پنجم: حضور قلب در نماز
93	اهمیت حضور قلب در نماز
95	عوامل حضور قلب در نماز
95	1. اهمیت دادن به نماز
95	2. شرایط لازم در تمام مراحل
97	3. فهمیدن معانی نماز

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
98	4. تعیین مکان مخصوص
100	5. اختصاص دادن وقت مناسب برای نماز
102	6. یاد مرگ و نماز وداع
103	7. دعا و خواستن حضور قلب
104	8. نوافل
105	سخن آخر
106	منابع

مقدمه

برای ارتباط با او ایوان دلت را باید آب و جارو کنی. آنگاه شمعدانی های عشق را دور تا دورش بچینی. بعد هم رویشان مهر و محبت را آبیاشی کنی. حواست جمع باشد که در این خلوت عاشقانه فقط با او باشی و در او.

بدون او هیچ نیستی و هر قدر تلاش کنی باز هم به او بدهکاری.

می دانم که بارها با خدا معامله کرده ای، آخر عشق، خرید و فروش پایاپای عشق و معشوق است. مطمئن باش در بازار محبت پروردگار دست فروش ها هم صدق و صفای فروشنده را می طلبند. اما می خواهم تو را در یک مزایده بزرگ دعوت کنم و این دعوت را فقط کسانی پاسخ خواهند گفت که دل‌هایشان در بیابان غربت دیار، هنوز هم بارانی است و به دنبال خلوت‌گه عاشقانه ای هستند برای خلوت با یار.

او که هستی ما در گرو اوست، او که به هر کجا می نگریم اثری از وجود او می یابیم: او که خود بوده و هست و خواهد بود، او که برای بودن با او باید بود و دید، دید و فهمید که رحمان است و رحیم، رازق است و لطیف، مهربان است و کرم.

پس به پاخیز، خودت را آماده ساز، آماده برای خلوتی عاشقانه با معشوق و معبود خویش، دست نیاز به سوی او آور، چه خلوتی بهتر از نماز.

حال که نماز بهترین راه ارتباط با خداست بر خود لازم دانستم این ارتباط را طوری بیان کنم که تمامی عاشقان و تشنگان نیاز خود را به سرچشمه فیض حقیقی متصل نمایند.

تحقیقی که در پیش رو دارید با عنوان صورتهای ارتباط انسان با خدا راجع به نماز این زیباترین نشانه ی بندگی و عبودیت خدا می باشد.

در این تحقیق که از 5 فصل تشکیل شده، سعی شده در فصل اول ابتدا از مقدمات نماز مورد بررسی قرار گیرد، در فصل دوم نگاهی داریم به فلسفه ی نماز از دیدگاه قرآن و روایات فصل سوم در مورد جایگاه و اهمیت نماز به عنوان بهترین و برترین صورت های ارتباط انسان با خدا مطرح شده و توضیحاتی در این مورد برای آگاهی بیشتر خوانندگان داده شده است، در فصل چهارم اسرار و آثار اجزای نماز بیان شده است.

در فصل آخر نیز سعی شده عوامل حضور قلب در نماز تبیین شود.

این پایان نامه که برگرفته شده از قرآن و عترت است تلاش دارد تا «نماز» این سنت جاویدان الهی را به «عاشقان عشق به معبود» معرفی نماید. امید است که توشه ای سبک در راه پر فراز و نشیب قیامت گردد و برای روزی که مال، اولاد و هیچ اعمالی جز اعمال شایسته سودی نمی بخشد ذخیره ای باشد.

« رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ »

« آمین یا رَبَّ الْعَالَمِينَ »

کلیات

تعریف و تبیین موضوع

راه هایی که می توان با پروردگار متعال ارتباط برقرار کرد و راه هایی که بتوان با خداوند ارتباط برقرار کرد بسیار است از جمله نماز، دعا، تلاوت قرآن، توکل، توسل و ... اما من در این تحقیق، نماز را چون کامل ترین و بهترین راهی است که انسان را به مراحل کمال می رساند و بهترین نیاز بندگی است، انتخاب کرده ام. واژه نماز « در لغت به معنای سر فرود آوری برای تعظیم « سجده » می باشد. و در اصطلاح « عبادت بخصوص مسلمانان که به طور وجوب 5 بار در شبانه روز انجام می دهند.

نماز که ارتباط صمیمانه ی بین انسان و پروردگار است و نماز است که می تواند انسان را به مقام قرب الهی و با داشتن از معاصی و توجه به ذات اقدس الهی یاری رساند. خداوند می فرماید: « أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدِكْرِي » نماز را برای یاد من به یاد آر. و یاد خداست که تسلا بخش و آرامش بخش دلهای مضطرب و مایه ی صفای باطن و روشنی روان است.

ضرورت و اهمیت تحقیق

از آن جا که نماز به عنوان برترین و بهترین حالت ارتباط با خدا، درست معرفی نشده و ارتباط با خداوند به خصوص برای نسل جوان ما کمرنگ شده و جوانان ما دچار مشکلات روحی و روانی و یا انحرافات فکری شده اند.

از آنجا که کمرنگ شدن معنویات در بین جوانان ما خودش نیز مشکل بزرگ دیگری است. در نتیجه این ارتباط با خداوند می تواند بهترین راه برای حل مشکلات روحی و روانی آنان باشد. بر خود لازم دانستم در این تحقیق نماز را که در اسلام سفارش و تأکید بسیاری بر آن شده که در هیچ حالی از انسان ساقط نیست، به عنوان بهترین حالت عبودیت و بندگی خدا و پایه ی اصلی هر خیر و سعادت معرفی شود.

و با بیان مقدمان آن و فلسفه و اسرار آن، جایگاه آن در قرآن و روایات و اجزای نماز و حضور قلب در نماز که چه کنیم تا نمازی با حضور قلب خوانده تا هر چه بیشتر زمینه‌ی آگاهی جوانان و مردم را فراهم سازم.

فوائد موضوع

1. معرفی نماز به عنوان برترین و بهترین حالتی که انسان می‌تواند در ارتباط خود با خدا داشته

باشد (بهترین حالت بندگی).

2. تبیین این موضوع که از بین همه راه‌هایی که پیش رو داریم، بهترین راهی که می‌تواند ما را به راه راست و مستقیم الهی رهنمون سازد، نماز است.

3. آگاهی بخشی نسل جوان ما با مسأله‌ی نماز، فلسفه، جایگاه و اهمیت آن بخصوص در این عصر که جوانان راه خود را گم کرده‌اند و دچار سردرگمی و یا الحاد (انکار خدا) و یا پرستش خدایان باطل افتاده‌اند.

4. و این که صرف خواندن نماز نباشد بلکه حقیقت آن را درک کرد و توجه به مسأله‌ی مهم که همان حضور قلب در نماز است را داشته باشم چرا که میزان قبولی نماز بستگی به میزان توجه انسان دارد تا بتوان به آثار معنوی و روح نواز آن پی برد.

پیشینه و سابقه موضوع

در ارتباط با نماز، فلسفه و احکام و دستورات آن و ... کتب بسیار ارزشمندی نوشته شده است که من تا حد امکان از بیشتر آنها استفاده کرده‌ام. که من نیز تا حد امکان از بیشتر آنها استفاده کردم از جمله‌ی این کتب، بحارالانوار، اصول کافی، وسایل الشیعه، اسرار الصلوات شهید ثانی، پرتوی از اسرار نماز، خلوت‌گه راز، سیمای نماز، نماز از دیدگاه قرآن و عترت علیهم‌السلام، احکام و روح نماز، جامع آیات و احادیث موضوعی، جلوه‌های نماز در قرآن و حدیث، غررالحکم و دررالکلم و... می‌باشند. اما تا جایی که من تحقیق و جست و جو نمودم هیچ‌گونه تحقیق و مقاله‌ای با این عنوان صورت ارتباط انسان با خدا نوشته نشده.

اما اغلب همه ی نویسندگان به یک جهت مثلاً فلسفه و اسرار آن و یا اهمیت آن که در این تحقیق با این عنوان صورت های ارتباط انسان با خدا، راجع به نماز زیباترین نشانه ی بندگی ، سعی شده از جهات گوناگون همه ی مطالب در مورد نماز بیان شود؛ هر چند به طور کامل و مفصل پرداخته نشده ولی در هر حدنیاز سعی کرده ام مطالب اصلی و مهم مقدمات فلسفه و اسرار آن ، اجزای نماز و و حضور قلب در نماز را بیان نمایم.

سوالات تحقیق

اصلی

1. بهترین صورت ارتباط انسان با خدا چیست؟
2. منظور از مقدمات نماز چیست؟
3. فلسفه ی نماز خواندن چیست؟
4. آیا در قرآن و روایات به موضوع نماز اشاره شده است؟
5. جایگاه واهمیت نماز در بین ما انسان چیست؟
6. آدابی که باید او را اجزای نماز رعایت کنیم، چه مواردی است؟

فرعی

1. آیا برای نماز خواندن آثاری مترتب می شود (آثار نماز چیست؟).
2. شرایط نماز خواندن چگونه است؟
3. حضور قلب درنماز چه تأثیری بر نمازگزار می گذارد؟
4. چرا باید فلسفه ی خواندن نماز را بدانیم؟
5. چگونه می توان نمازی با حضور قلب خواند؟
6. اسرار و آثار اجزای نماز چیست؟

روش تحقیق

روش جمع آوری اطلاعات ، کتابخانه ای است و این تحقیق عملی و کاربردی است و در آن از آیات و روایات و همچنین از عقل کمک گرفته شده است.